

давства у сфері правової охорони земель від забруднення та псування вагома роль належить підзаконним правовим актам, нормативним документам, актам місцевих органів виконавчої влади та самоврядування. Проте аналіз даних документів може бути темою окремої статті.

Отже, вибірковий аналіз чинного законодавства України у сфері регулювання відносин щодо охорони земель від забруднення та псування дозволяє зробити висновок про те, що впровадження ринкових умов у сфері землекористування має супроводжуватися подальшим розвитком землеохоронного законодавства, що обумовлюється наступним: 1) враховуючи значення землі як основного елемента екологічної системи, проблеми охорони якісного стану земель вимагають подальшої екологізації земельно-правових норм; 2) з урахуванням принципів науковості, рівності і загальнодержавних інтересів основні напрями раціонального та екологічно виваженого

використання земель, а також напрями їх охорони потребують розробки та обґрунтування залежно від особливостей відповідної категорії земель; 3) узгодження та удосконалення потребують землеохоронне законодавство України та економічний механізм регулювання землекористування; 4) при систематизації законодавства про охорону земель важливе значення повинна мати консолідація нормативно-правових актів, які регулюють питання запобігання забрудненню та псуванню земель за рахунок: підвищення ступеня безпеки технологій, що пов'язані із утилізацією та захороненням радіоактивних, токсичних, промислових та побутових відходів; попередження та ліквідація наслідків радіоактивного забруднення; впровадження екологічно безпечних технологій; раціонального використання земельних ресурсів та забезпечення екологічно безпечних умов життєдіяльності людини.

ПРИМІТКИ

1. Екологічне право України / за ред. А. П. Гетьмана і М. В. Шульги. — Х. : Право, 2005. — С. 194.
2. Совершенствование экологического и земельного права в современных условиях : матер. науч.-практ. конф. // Государство и право. — 1996. — № 5. — С. 122.
3. Проект Концепції загальнодержавної програми використання та охорони земель / Верховна Рада України // Землевпорядний вісник. — 2004. — № 1. — С. 55.

Overkovskaya Tatyana. Правове регулювання охорони земель від забруднення і порчи.

Стаття посвячена дослідженню правового регулювання відносин в області охорони земель України від забруднення і порчи. Аналізується сучасне становище діючого законодавства України в області охорони якості середовища, пропонується класифікація законодавчих актів, які регулюють об'єктовану область суспільних відносин. Обґрунтовуються пропозиції по подальшому удосконаленню законодавства України об охороні земель.

Ключевые слова: забруднення, порча, правова охорона земель.

Overkovska Tetyana. Legal maintenance of protection of the earths from pollution and damage.

It is devoted research of legal regulation of relations in the field of protection of the earths of Ukraine from pollution and damage. The current state of the current legislation of Ukraine in the field of protection of a qualitative condition of the earths is analyzed, classification of acts which regulate the designated area of public relations is offered. Offers on the further improvement of the legislation of Ukraine about protection of the earths are proved.

Key words: pollution, spoilage, legal preservation of land.

УДК 349.42

Вікторія Панченко,

аспірантка кафедри аграрного права
Національної юридичної академії України
імені Ярослава Мудрого

ЛОКАЛЬНЕ НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Акцентовано увагу на необхідності удосконалення правової роботи у сфері локального регулювання внутрішньогосподарських відносин, створення правових і організаційних основ для ефективної діяльності органів правління, керівників, спеціалістів, членів і найманих працівників у сільськогосподарському підприємстві щодо забезпечення законності у процесі виробничо-господарської діяльності сільськогосподарського підприємства.

Ключові слова: локальне правове регулювання, сільськогосподарське підприємство, внутрішньогосподарські відносини, виробничо-господарська діяльність, забезпечення законності.

Локальне правове регулювання аграрних відносин є підзаконною діяльністю [1]. Тому не лише в процесі розробки локальних правових норм, але і в процесі їх застосування дотримання законності є обов'язковим. Локальні нормативні акти повинні відповідати чинному законодавству. Лише за наявності такої відповідності можна розглядати законність цих норм, їх обов'язкове виконання при повсякденному оперативному регулюванні внутрішньогосподарських відносин.

Метою даної статті є акцентування уваги на необхідності удосконалення правової роботи у сфері локального регулювання внутрішньогосподарських відносин, створення правових і організаційних основ для ефективної діяльності органів управління, керівників, спеціалістів, членів і найманих працівників у сільськогосподарському підприємстві щодо забезпечення законності у процесі виробничо-господарської діяльності сільськогосподарського підприємства.

Забезпечення законності у сфері локального регулювання аграрних відносин здійснюється кількома видами організаційно-правових заходів. Серед них варто відзначити дві групи заходів.

По-перше, це превентивні заходи, спрямовані на запобігання порушенням чинного законодавства в процесі підготовки проекту локального акта і набрання ним юридичної сили.

По-друге, це контрольно-наглядові заходи, орієнтовані на виявлення і відміну локальних правових норм, що суперечать чинному законодавству.

До превентивних заходів забезпечення законності локальних актів сільськогосподарських підприємств можуть бути віднесені заходи процесуального характеру. Йдеться про те, що деякі локальні акти розробляються за активної участі представників органів управління, профспілкових організацій, трудового колективу. Така процедура значною мірою запобігає виникненню помилок при виданні локальних норм. Наприклад, узгодження з профспілковим комітетом проекту внутрішньогосподарського локального акта, регулюючого умови праці працівників сільськогосподарського підприємства, є важливою гарантією законності та обґрунтованості всіх його положень, що забезпечує також його ефективне застосування.

Важливу роль у забезпеченні законності при підготовці проектів локальних актів відіграє широка гласність із залу-

ченням членів трудового колективу до їх обговорення. У ряді сільськогосподарських підприємств такі обговорення проекту локальних актів сприяють підвищенню його якості і забезпеченню законності.

У процесі розробки проекту локальних актів повинні проходити узгодження їх з різними службами сільськогосподарського підприємства, серед яких особлива роль належить юридичній службі (юрисконсульту) сільськогосподарського підприємства [2], профспілковому комітету, представникам трудового колективу.

Необхідно зупинитися на ролі юридичної служби (юрисконсульта) сільськогосподарського підприємства в забезпеченні законності в процесі локальної нормотворчості. Юридична служба (юрисконсульт) такого підприємства з метою забезпечення законності у сфері локального регулювання аграрних відносин та згідно із Загальним положенням про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26.11.2008 р. № 1040, може безпосередньо брати участь у підготовці проектів локальних нормативних актів, що розробляються сільськогосподарським підприємством, візувати проекти локальних актів, що представляються на підпис керівнику сільськогосподарського підприємства, здійснювати контроль за відповідністю вимогам законодавства підзаконних правових актів. Юридична служба (юрисконсульт) може надати юридичну допомогу профспілковому комітету і трудовому колективу в здійсненні їх повноважень.

Перевіряючи відповідність законодавству проектів локальних актів сільськогосподарських підприємств юридична служба (юрисконсульт) перш за все з'ясовує: чи має право керівник видати наказ із того чи іншого питання; чи передбачені вони в проекті питань, що належать до компетенції вищих органів; чи потрібне узгодження проекту з профспілковим комітетом; чи враховані пропозиції трудового колективу; чи правильно зроблені посилання на закони та

інші нормативні акти. Якщо проект не відповідає необхідним вимогам, він повертається особі, відповідальній за його підготовку, із зауваженнями, а якщо відповідає, то візується.

Послідовне здійснення юридичною службою (юрисконсульту) функції участі у підготовці проектів локальних нормативних актів, розроблених на підприємстві, а також функції попереднього контролю позитивним чином відображається на законності локальних правових норм. Безпосередня участь юристів у розробці локальних норм дає змогу зробити висновок, що їх діяльність на підприємстві виступає гарантією та законності не тільки в сфері реалізації правових норм, а й у сфері їх становлення. Зазначене в контексті діяльності юридичної служби (юрисконсульта) не можна вважати епізодичним на фоні здійснення нею інших функцій. Внутрішньоорганізаційні локальні норми доволі часто треба переглядати в сільськогосподарських підприємствах, це дозволить найбільш ефективно використовувати можливості правової форми для регулювання відносин, які складаються в конкретному сільськогосподарському підприємстві, враховувати нові тенденції, які з'являються в процесі здійснення економічної реформи.

Слід зазначити, що процедура розробки та прийняття локальних правових норм не врегульована чинним законодавством, а це створює певні труднощі для органів управління, які займаються їх розробкою. Полегшити ці завдання, які стоять перед ними, на наш погляд, можуть юридичні служби (юрисконсульти) головних обласних та районних управлінь агропромислового розвитку при обласних та районних державних адміністраціях, сільськогосподарських підприємств, які повинні надавати методичну допомогу в підготовці та розробці локальних актів, колективних договорів, що необхідні для ефективної діяльності сільськогосподарського підприємства.

Узагалі законність на сільськогосподарському підприємстві забезпечується цілою низкою правових гарантій. Однак можливості контрольних і наглядових органів не завжди дозволяють своєчасно виявити порушення закону на сільсько-

господарському підприємстві та попередити їх. Для цього потрібна повсякденна оперативна робота всередині підприємства щодо чіткого забезпечення дотримання законів.

Важлива роль у здійсненні цього завдання відводиться юридичній службі (юрисконсульту) як самостійному органу в структурі органів правління сільськогосподарського підприємства. Робота юридичної служби (юрисконсульта), яку слід пов'язувати з постійним характером своїх дій, близькістю до виробництва, знанням його запитів, призводить до ефективності діяльності сільськогосподарського підприємства, що є запорукою гарантії законності.

Контрольно-наглядові заходи забезпечення законності локальних актів сільськогосподарських підприємств здійснюються вищими відомчими органами, профспілковими організаціями, у тому числі правовими і технічними інспекціями праці, прокуратурою, судом.

Необхідно зазначити, що організація відомчого контролю за законністю локальних актів сільськогосподарських підприємств набуває важливого значення. В сучасних умовах деякі фахівці зазначають, що незаконні локальні акти сільськогосподарських кооперативів не можуть бути відмінені державними органами управління сільським господарством. Пропонують, що незаконні локальні акти сільськогосподарських кооперативів можуть бути лише опротестовані органами прокуратури. На наш погляд, повноваженнями щодо контролю, нагляду, а в подальшому і обов'язкового надання рекомендацій стосовно виявлених локальних актів сільськогосподарських кооперативів, які не відповідають чинному законодавству, доцільно було б наділити, в першу чергу, юридичні служби (юрисконсультів) місцевих органів влади та органи управління сільським господарством. Тоді вони будуть зацікавлені в покращенні справ у сфері локального правового регулювання аграрних відносин. Це дасть змогу організувати відповідну методичну допомогу сільськогосподарським підприємствам у сфері належного здійснення локальної правотворчості.

У цьому можуть допомогти юридичні служби (юрисконсульти) органів управління сільським господарством, які б визначили перелік локальних актів, примірні зразки, які необхідні для належної діяльності сільськогосподарського підприємства. Сьогодні, на жаль, правова робота щодо законності в сфері локального правового регулювання відносин у сільськогосподарських підприємствах ведеться неналежним чином. Слід зауважити, що Статут, а іноді ще Правила внутрішнього розпорядку сільськогосподарських підприємств є одними з небагатьох локальних актів, які приймаються в сільськогосподарських підприємствах, а інші, хоча вони є не менш важливими для ефективної роботи сільськогосподарських підприємств, зовсім відсутні.

Разом із тим, у деяких зарубіжних країнах при належній локальній правотворчості сільськогосподарських підприємств контроль здійснюють органи управління сільським господарством. Так, практика реагування на незаконні акти кооперативів існує в Іраку: Закон «Про селянські кооперативні товариства» встановлює, що управління у справах кооперативів Міністерства сільського господарства і аграрної реформи може припинити дію будь-якого рішення, прийнятого загальними зборами або правлінням кооперативу, протягом 15 днів з дня одержання відомостей про це рішення, за умови, що воно не відповідає закону, статуту, іншим нормативним актам або державному плану соціально-економічного розвитку [3].

Органи управління сільським господарством хоча в цілому контролюють дотримання на підвідомчих сільськогосподарських підприємствах як загальних норм законодавства, так і локальних норм, але права відміни незаконних актів у них немає. Органи управління сільським господарством можуть створювати і затверджувати типові зразки локальних актів, спільно з профспілками, можуть визначати основні положення для укладення колективних договорів. Встановлюючи типові і галузеві норми, органи управління сільським господарством контролюють їх виконання в сільськогосподарських підприємствах державної форми власності.

На сьогодні дещо змінилися і функції профспілок. Вони перевіряють відповідність нормативних умов колективного договору чинному законодавству. Дотримання правил і норм про охорону праці і техніки безпеки контролюють технічні інспекції праці при профспілках. Ці інспекції перевіряють також виконання колективних договорів і комплексних планів щодо поліпшення умов праці на підприємстві. Питання дотримання в сільському господарстві законодавства про робочий час, час відпочинку, про

працю жінок і молоді також входять до компетенції профспілкових організацій.

У цілому проблема забезпечення законності у сфері локального регулювання внутрішніх відносин має бути розроблена в системі з удосконаленням локальної нормотворчості в сільськогосподарських підприємствах. Наука аграрного права повинна надалі приділяти значно більше уваги локальним нормативним актам сільськогосподарських підприємств як важливій складовій джерел (форм) аграрного права.

ПРИМІТКИ

1. Теория государства и права. — М., 1996. — С. 345—355.
2. Раянов Ф. М. Правовая работа в сельском хозяйстве / Ф. М. Раянов. — Уфа, 1986.
3. Правовое регулирование деятельности кооперативов в развивающихся странах Азии и Африки. — М., 1985.

Панченко Викторія. *Локальное нормативно-правовое регулирование внутрихозяйственных отношений в сельскохозяйственном предприятии.*

Акцентируется внимание на необходимости усовершенствования правовой работы в сфере локального регулирования внутрихозяйственных отношений, создания правовых и организационных основ для эффективной деятельности органов правления, руководителей, специалистов, членов и наемных работников в сельскохозяйственном предприятии относительно обеспечения законности в процессе производственно-хозяйственной деятельности сельскохозяйственного предприятия.

Ключевые слова: *локальное правовое регулирование, сельскохозяйственное предприятие, внутрихозяйственные отношения, производственно-хозяйственная деятельность, обеспечение законности.*

Panchenko Viktoriia. *Local legal regulation in the field of internal relations of an agricultural company.*

Attention to the necessity of legal work improvement in the field of local legal regulation of internal relations as well as creation of legal and organizational basis of the efficient work of the management, officials, specialists, members and employees of an agricultural company as to the law enforcement in the process of production and economic activity of an agricultural company has been drawn.

Key words: *local legal regulation, agricultural company, internal relations, production and economic activity, law enforcement.*

УДК 347.9:340.114

Олександр Гетманцев,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правосуддя

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича,

Максим Гетманцев,
магістр права

ДІЯ В ЧАСІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТИВ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ СУДОМ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПРАВОСУДДЯ В ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ*

В статті наголошується на винятковій важливості вирішення питання про межі дії норм цивільного процесуального права, що безпосередньо впливає на процедуру справедливої, неупередженої та своєчасного розгляду і вирішення цивільних справ з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод та інтересів фізичних осіб, юридичних осіб і держави. В результаті проведеного дослідження автором було запропоновано ряд змін до тексту чинного Цивільного процесуального кодексу України, що мають оптимізувати як процес набрання чинності цивільним процесуальним законом, так і можливість його зворотної дії в часі.

Ключові слова: *нормативно-правовий акт, цивільне процесуальне законодавство, норма цивільного процесуального права, дія в часі, зворотна дія в часі.*

Недосконалість законодавчого регулювання**

Час має досить важливе значення в цивільному процесі вже тому, що всі права й обов'язки суду та інших учасників судочинства мають строковий характер, здійснення окремих процесуальних дій також має обмеження і регламентацію в часі. Відомий французький теоретик права Ж.-Л. Бержель цілком справедливо стверджує, що право не може ігнорувати фактор часу, який первинно закладений як механізм запуску в дію його нормативно-правових актів [1]. І хоча, з одного боку, право повинно бути прогнозовано стабільним, проте воно не може існувати поза часом, не залежати від його перебігу та впливу [2]. Та оскільки єдиним способом зовнішнього виразу та закріплення норм цивільного процесуального права є нормативно-правові акти (насамперед Цивільний процесуальний кодекс Украї-

ни (далі — ЦПК), то варто погодитися з А. О. Мельниковим, який наголошує, що питання дії цивільного процесуального законодавства в часі — це питання про його життя як норми права [3].

Більше того, часовими межами обумовлюються такі важливі елементи дії нормативно-правових актів, як набрання законом чинності, припинення його дії, а також наявність зворотної сили, що є вагомою запорукою ефективного їх застосування. На відміну від норм матеріального права, процесуальні норми більш динамічні, оскільки встановлюють процедуру розгляду справи і не стосуються матеріальної суті розглядуваного судом спору. Тому, на думку С. Я. Фурси, при внесенні змін до ЦПК України його норми мають застосовуватися в основному з моменту набрання ними чинності [4].

Водночас попри, здавалось би, достатню визначеність та законодавчу регламентацію всіх аспектів чинності та часових

* Рекомендовано до друку кафедрою правосуддя юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

** Внутрішню рубрикацію тексту (підзаголовки) здійснено редакцією.